

**Силабус курсу
ФОРТЕПІАНО (загальне)**

**Освітній ступінь «Бакалавр»
Спеціальність 025 «Музичне мистецтво»
Освітньо-професійна програма
«Інструментальне виконавство (за видами)»
Роки навчання: I, II, III, IV
Семестри: II, III, IV, V, VI, VII, VIII
Кількість кредитів: 7
Мова викладання: українська**

**Керівник курсу ВБ 49
Фортепіано (загальне)**

Цепух Ірина Олександрівна

Старший викладач кафедри
«Інструментальне виконавство (за видами)»,
голова ПЦК «Фортепіано та концертмейстерство».

Контактна інформація: Irina9009@gmail.com

Прореквізити та постреквізити дисципліни

- **Прореквізити дисципліни:**
Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Фортепіано (загальне)» є опанування (обсягом в 1 семестр) таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):
ОК 15 Сольфеджіо; ОК 16 Теорія музики;
- **Постреквізити дисципліни:**
ОК 12 Гармонія,
ОК 21 Засади педагогічної діяльності музиканта (методичний аспект),
ОК 23 Методико-виконавський аналіз педрепертуару,
ОК 31 Педагогічна практика
ОК 13 Аналіз музичних творів
ВБ 29 Поліфонія
ВБ 46 Розшифровка народних пісень

Характеристика дисципліни

Призначення навчальної дисципліни: ВБ 49 Дисципліна займає одне з важливих місць в структурі підготовки майбутнього фахівця-інструменталіста, яка сприяє комплексному музичному розвитку всіх професійних навичок і умінь, а також об'єднує знання з різних музичних галузей.

Вивчення фортепіано має стати тією базою, спираючись на яку студент зможе в майбутньому використовувати набуті знання у власній виконавській та педагогічній діяльності.

Фортепіано є універсальним інструментом для освоєння та відтворення репертуару різних видів музичного мистецтва: вокально-хорового, інструментального, симфонічного (перекладення, транскрипція), ансамблевого, тому його опанування впливає на розширення музичного кругозору, розвиток інтелектуальних здібностей, формування стилістичних і жанрових орієнтирів та виховує естетичний смак.

Завдання дисципліни:

Підвищити рівень інструментально-виконавської компетентності студента.

Розвиток технічної оснащеності та виразних засобів в процесі гри. Сформувати індивідуальний підхід студента до виконуваної програми, що має виражатися у розкритті його творчого потенціалу та створенні власної інтерпретаційної версії творів.

Отримати практичний досвід фортепіанного виконавства.

Оволодіти методами роботи над музичним твором та їх реалізації у вивченні програми.

Розширити знання фортепіанного репертуару.

Організація самостійної роботи студента, залучаючи його до інтелектуальної автономності, творчої ініціативи, систематизації нових знань з орієнтацією на міждисциплінарні зв'язки, пошуку додаткових джерел інформації для поглибленого вивчення предмету та збагачення музичного слухового досвіду.

Освоїти твори різної стилістичної направленості на матеріалі зарубіжних та вітчизняних композиторів різних епох.

- **Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни «Фортепіано(загальне)» сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти**

таких компетентностей:

ЗК 2,8,9. СК 4,6,9,11,13.

ЗК2 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК8 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК9 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

СК4 Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.

СК6 Здатність використовувати професійні знання та навички в процесі творчої діяльності.

СК9 Здатність розуміти основні шляхи інтерпретації художнього образу.

СК11 Здатність оперувати професійною термінологією.

СК13 Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.

- **Відповідно до освітньої програми «Інструментальне виконавство (за видами)» вивчення навчальної дисципліни «Фортепіано (загальне)» ВБ 49 забезпечує досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):**

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Відтворювати драматургічну концепцію музичного твору, створювати його художню інтерпретацію.	ПРН5
Демонструвати володіння музично-аналітичними навичками в процесі створення виконавських, музикознавчих та педагогічних інтерпретацій.	ПРН8

Мета навчальної дисципліни Оволодіння комплексом спеціальних знань, умінь та навичок, необхідних для цілісного формування особистості музиканта, його професійних компетенцій та загального рівня музичної освіченості.

Сформувати, систематизувати та розширити теоретичні та практичні знання студента, що були здобуті на базі середньої загальної освіти у межах фортепіанної дисципліни.

Удосконалення виконавських навичок у процесі вивчення репертуару для підвищення рівня фортепіанної майстерності, що в свою чергу сприяє більш

якісному освоєнню матеріалу та передачі художнього змісту.

Структура навчальної дисципліни

ТЕМА	Кількість годин					
	Денна форма			Заочна форма		
	всього	індивідуальні	самостійні	всього	індивідуальні	самостійні
I рік навчання						
Змістовний модуль 1: Формування та розвиток базових технічних прийомів та навичок фортепіанної гри на матеріалі сольних творів.						
Т.1 Робота над етюдом. а) Постановка піаністичного апарату. б) Засвоєння п'ятипальцевої позиції як аплікатурної формули. в) Особливості виконання різних видів техніки (гамоподібних пасажів, арпеджіо, акордів, стрибків). г) Координація та незалежність рухів правої та лівої руки під час гри.	9	5	4	9	1	8
Тема 2. Робота над твором великої форми. а) Жанрові та стильові особливості творів великої форми. Аналіз форми, тематизму та гармонічних співвідношень частин. б) Аналіз виконавських складностей у творах віденських класиків. в) Точність у виконанні всіх штрихів, динамічних відтінків, ритму, темпових змін, звуковидобуванні, редакторських позначень. Все це відіграє вирішальну роль при відтворюванні текстів класичного періоду. г) Проблема динамічного розвитку тематизму та співвідношення частин у побудові цілісної форми. д) Метро-ритмічна рівність у виконанні різного тематичного матеріалу.	11	6	5	10	1	9
Тема 3. Робота над п'єсою. а) Вільність піаністичного апарату та незалежність окремих пальців. б) Економне та раціональне використання рухів під час гри.	10	5	5	9	1	8

в) Виховання почуття темпоритму. г) Взаємозв'язок всіх технічних компонентів для досягнення конкретного звукового результату.						
Разом:	30	16	14	28	3	25
II рік навчання						
Змістовний модуль 2: Теоретичний та виконавський аналіз творів.						
Тема 1. Робота над етюдом. а) Види фортепіанної техніки та складності їх виконання. б) Проблеми підкладання першого пальця під час зміни позиції руки в гамоподібних пасажах. в) Звукова рівність виконання та правильна організація ігрового апарату. г) Роль супроводу, який виконує диригентську функцію у створенні правильного руху та характеру виконання. д) Методи роботи над різними видами технічних завдань.	9	5	4	9	1	8
Тема 2. Робота над поліфонічним твором. а) Диференціація та рівноправність виконання різних голосів у поліфонії. б) Баланс звучання та артикуляція двох голосів в одній руці у триголосній поліфонії. в) Звукова та тембральна рівність кожного окремого голосу, особливо коли голос переходить з однієї руки в іншу. г) Одночасне поєднання різних штрихів (legato, non legato, staccato, tenuto) у різних поліфонічних лініях.	11	6	5	11	2	9

Тема 3. Робота над п'єсою. а) Жанрова та програмна направленість твору. Аналіз будови, характеру тематизму, образної сфери. б) Аналіз фактури та особливостей її виконання. Гармонічний та мелодичний аналіз твору. в) Розвиток образного мислення у ході заглиблення у суть художнього змісту твору. г) Формування емоційного відношення до виконуваної музики, спираючись на її сприйняття.	10	5	5	10	2	8
--	-----------	----------	----------	-----------	----------	----------

д) Подолання виконавських труднощів підпорядкувати розкриттю художньо-образного змісту твору.						
Разом	30	16	14	30	5	25

II рік навчання

Змістовний модуль 3: Володіння та доцільне застосування засобів музичної виразності у різножанрових творах

Тема 1. Робота над етюдом. а) Метроритмічна організація та слуховий контроль власного виконання. б) Визначення гармонічної будови музичного тексту та об'єднання у логічні блоки для кращого засвоєння матеріалу. в) Проблеми інтонування мелодичних ліній інструктивного характеру. г) Вибір зручного темпу для досягнення максимально осмисленого виконання.	9	5	4	9	1	8
Тема 2. Робота над твором великої форми. а) Аналіз, будова твору великої форми б) Виявлення технічних складнощів в) Музична драматургія твору великої форми г) робота над технікою, артикуляцією, динамікою, над звуком, педаллю д) Фразування е) Опрацювання мелізматики	11	6	5	11	2	9

Тема 3. Робота над п'єсою. а) Робота над звуком у кантиленних творах: процес м'якого звуковидобування, подолання згасання звуку через створення протяжної цілісної мелодії, пластичність руки. б) Звуковий баланс між усіма елементами фактури. в) Проблеми педалізації у романтичних творах. г) Агогічні темпоритмічні відхилення та відчуття часу при виконанні твору.	10	5	5	10	2	8
---	-----------	----------	----------	-----------	----------	----------

Разом:	30	16	14	30	5	25
---------------	-----------	-----------	-----------	-----------	----------	-----------

III рік навчання

Змістовний модуль 4: Розкриття художнього змісту твору та створення власної інтерпретаційної версії виконуваної програми.

Змістовний модуль 4: Тема 1. Робота над етюдом.	9	5	4	9	1	8
--	----------	----------	----------	----------	----------	----------

а) Аплікатурні принципи та закономірності б) Розподіл ваги рук. в) Звукова рівність виконання та правильна організація ігрового апарату. г) Координація піаністичного апарату. д) Методи роботи над різними видами технічних завдань.						
---	--	--	--	--	--	--

Тема 2. Робота над поліфонічним твором. а) Інтонація та артикуляція як основні засоби музичної виразності у поліфонії. б) Несиметричність динамічного розвитку різних поліфонічних голосів, що звучать одночасно. в) Робота над аплікатурними принципами, що сприяють зв'язній грі без надмірного використання педалі у поліфонічній фактурі. г) Грамотна розшифровка мелізмів та органічне поєднання зі звуками основної мелодичної лінії.	11	6	5	11	2	9
--	-----------	----------	----------	-----------	----------	----------

<p>Тема 3. Робота над п'єсою.</p> <p>а) Аналіз фактури та особливостей її виконання. Гармонічний та мелодичний аналіз твору.</p> <p>б) формування навичок співставлення й поєднання силових (динамічних) рівнів, акцентів різного характеру й сили, поступових нюансів (посилення, послаблення), різної рельєфності;</p> <p>в) формування досвіду художньої активності студента, постійного пошуку творчих рішень у створенні виконавських концепцій музичних творів минулого і сучасності</p> <p>г) Подолання виконавських труднощів підпорядкувати розкриттю художньо-образного змісту твору.</p>	10	5	5	10	2	8
Разом:	30	16	14	30	5	25

III рік навчання

Змістовний модуль 5: Свобода виконавського апарату

<p>Тема 1. Робота над інструктивним етюдом.</p> <p>а) Удосконалення технічних навичок</p> <p>б) Аплікатурні формули. Координації рук.</p> <p>в) Звукова рівність виконання та правильна організація ігрового апарату.</p>	9	5	4	9	1	8
--	----------	----------	----------	----------	----------	----------

<p>а) Аплікатурні принципи та закономірності</p> <p>б) Розподіл ваги рук.</p> <p>в) Звукова рівність виконання та правильна організація ігрового апарату.</p> <p>г) Координація піаністичного апарату.</p> <p>д) Методи роботи над різними видами технічних завдань.</p>						
--	--	--	--	--	--	--

<p>Тема 2. Робота над поліфонічним твором.</p> <p>а) Інтонація та артикуляція як основні засоби музичної виразності у поліфонії.</p> <p>б) Несиметричність динамічного розвитку різних поліфонічних голосів, що звучать одночасно.</p> <p>в) Робота над аплікатурними принципами, що сприяють зв'язній грі без надмірного використання педалі у поліфонічній фактурі.</p> <p>г) Грамотна розшифровка мелізмів та органічне поєднання зі звуками основної мелодичної лінії.</p>	11	6	5	11	2	9
<p>Тема 3. Робота над п'єсою.</p> <p>а) Аналіз фактури та особливостей її виконання. Гармонічний та мелодичний аналіз твору.</p> <p>б) формування навичок співставлення й поєднання силових (динамічних) рівнів, акцентів різного характеру й сили, поступових нюансів (посилення, послаблення), різної рельєфності;</p> <p>в) формування досвіду художньої активності студента, постійного пошуку творчих рішень у створенні виконавських концепцій музичних творів минулого і сучасності</p> <p>г) Подолання виконавських труднощів підпорядкувати розкриттю художньо-образного змісту твору.</p>	10	5	5	10	2	8
Разом:	30	16	14	30	5	25
III рік навчання						
Змістовний модуль 5: Свобода виконавського апарату						
<p>Тема 1. Робота над інструктивним етюдом.</p> <p>а) Удосконалення технічних навичок</p> <p>б) Аплікатурні формули. Координації рук.</p> <p>в) Звукова рівність виконання та правильна організація ігрового апарату.</p>	9	5	4	9	1	8
<p>д) Методи роботи над різними видами технічних завдань.</p>						

<p>Тема 2. Робота над твором великої форми.</p> <p>а) Композиційна структура творів б) Набуття навичок лаконічної гри в) Точність у виконанні всіх штрихів, динамічних відтінків, ритму, темпових змін, звуковидобуванні, редакторських позначень. Все це відіграє вирішальну роль при відтворюванні текстів класичного періоду. г) Мелізматика. д) Метро-ритм. е) Прищеплення культури педалі при виконанні сонати старовинної сонатної форми.</p>	11	6	5	11	2	9
<p>Тема 3. Робота над п'єсою.</p> <p>а) Жанрова та програмна направленість твору. Аналіз будови, характеру тематизму, образної сфери. б) Аналіз фактури та особливостей її виконання. Гармонічний та мелодичний аналіз твору. в) Розвиток тембрального уявлення, колористичних можливостей фактури при виконанні творів середньої форми. г) Поняття термінів «глибокий звук», «легкий звук», «густий звук», «прозорий звук», «жорсткий звук». д) Подолання виконавських труднощів підпорядкувати розкриттю художньо-образного змісту твору.</p>	10	5	5	10	2	8
	30	16	14	30	5	25
IV рік навчання						
Змістовний модуль 6: Володіння та доцільне застосування засобів музичної виразності у різножанрових творах.						
<p>Тема 1. Робота над етюдом.</p> <p>а) Удосконалення технічних навичок б) Апліктура, координації рук, свобода піаністичного апарату в) Єдність технічних та художніх аспектів виконання д) Формування виконавської надійності.</p>	9	5	4	9	1	8
<p>Тема 2. Робота над поліфонічним твором.</p>	11	6	5	11	2	9

а) Робота над вдосконаленням артикуляційних навичок б) в) Аналіз поліфонічної фактури г) Формування навички застосування системи уявлень і понять, що відображають специфічні закономірності поліфонічного викладення й розвитку д) Комплексне використання літературно-художніх, асоціативно-образних прийомів, що активізують поліфонічне мислення.						
Тема 3. Робота над п'єсою. а) Аналіз фактури та особливостей її виконання. Гармонічний та мелодичний аналіз твору. б) удосконалення набутих виконавських навичок за попередні семестри в) єдність форми г) усвідомлення художньої природи й особливостей музичного матеріалу, його цілісне сприйняття на основі оперування музично-слухових уявлень д) максимальна зосередженість на звучанні і свободі апарату.	10	5	5	10	2	8
	30	16	14	30	5	25
IV рік навчання						
Змістовний модуль 7: Розкриття художнього змісту твору та створення власної інтерпретаційної версії виконуваної програми. (Екзамен)						
Тема 1. Робота над етюдом. а) Визначення художнього змісту твору та способи вираження його під час виконання. б) Постановка основних виконавських завдань та методи їх вирішення. в) Охоплення твору в цілому, намічаючи важливі та кульмінаційні точки розвитку. г) Пошук власної переконливої інтерпретації твору.	9	5	4	10	1	9

Тема 2. Робота над твором великої форми. а) Шляхи об'єднання різного тематизму та його розвитку в одну цілісну драматургічну концепцію твору. б) Створення яскравих контрастних образів за допомогою музичних виразних засобів.	11	6	5	11	2	9
в) Збагачення слухового досвіду завдяки прослуховуванню виконуваного твору іншими виконавцями, намагаючись критично осмислити та створити власний підхід. г) Розкриття творчого потенціалу в ході виконання.						
Тема 3. Робота над п'єсою. а) Виявити стильові та жанрові особливості твору та визначити своєрідність композиторського задуму. б) Визначення головної ідеї твору. в) Знайти специфічні засоби музичної виразності, що будуть розкривати художній зміст твору. г) Особистісний підхід до вираження емоційної складової виконання.	10	5	5	11	2	9
	30	16	14	32	5	27
Всього	Денне відділення			Заочне відділення		
За планом	210	112	98	210	33	177

Самостійна робота студента

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна ф.	Заочна ф.
	Змістовний модуль 1.		
1.	Освоїти навички читання нот з аркушу з баченням наперед наступного нотного фрагменту тексту.	3	5
2.	Грамотний розбір та відтворювання нотного тексту творів	3	5
3.	Розвиток поліфонічного мислення та слуховий контроль за різними мелодичними голосами.	3	5

4.	Вільність піаністичного апарату та пошук доцільних та лаконічних рухів під час гри.	3	5
5.	Робота над технічними складностями виконання та незалежності рухів обох рук.	2	5
	всього	14	25
	Змістовний модуль 2.		
6.	Знайти біографічні відомості про композиторів та основні риси стилів.	3	5
7.	Зробити гармонічний та структурний аналіз творів.	3	5

8.	Визначити побудову мотивів, фраз, речень, періодів для розуміння логіки музичного розвитку та робота над виразним інтонування кожного з елементів.	3	5
9.	Робота над різними видами фактури, диференціація та звуковий баланс різних звукових пластів	3	5
10.	Вивчення термінології та музикознавчої літератури, що стосується вивчених творів.	2	5
	всього	14	25
	Змістовний модуль 3.		
11.	Підбір аплікатурних формул, що забезпечують якісне технічне виконання та передають логічність побудови музичних фраз.	3	5
12.	Робота над штрихами legato, non legato, staccato як засобів виразності під час виконання.	3	5
13.	Гра кожного голосу окремо з точними штрихами та динамічними відтінками та поєднання разом різних голосів одночасно (відчуття горизонтального розвитку у поліфонічних творах).	3	5
14.	Агогічні ритмічні відхилення та почуття основного метроритму творів	3	5
15.	Підбір доцільного, зручного темпу для виконання (виходячи з індивідуальних можливостей студента) та яскравого характеру творів.	2	5
	всього	14	25
	Змістовний модуль 4.		
16.	Засвоєння методів поетапного вивчення кожного з творів.	3	5

17.	Побудова плану виконання з намічанням основних хвиль динамічного та драматургічного розвитку.	3	5
18.	Визначення яскравих стильових рис, жанрової приналежності та особливостей виконання творів.	3	5
19.	Розвиток власного емоційного ставлення до виконуваної музики та пошук творчого підходу для передачі змісту творів.	3	5
20.	Створення власної інтерпретаційної версії та вміння реалізувати її під час виконання.	2	5
	всього	14	25
Змістовний модуль 5			

21	<p>Робота над інструктивним матеріалом 2 етюди на різні види техніки.</p> <p>Аналіз образної сфери етюду, що виконується;</p> <p>Прослуховування записів твору програми, що відтворено майстрами-піаністами.</p> <p>Вивчення інструктивних етюдів за власною програмою.</p> <p>Грамотний розбір нотного тексту. Точне відтворення нотного запису. Розуміння декламаційної структури мелодичних голосів. Фразування. Знаходження вірного об'єднуючого руху. Опрацювання інструктивного етюду в логічних темпах – від повільного до швидкого. Фіксування уваги на природню виразність фразування й наспівність. Набуття спокійного психологічного стану при виконанні в будь-якому темпі. Виконання художніх задач.</p> <p>Робота над: аплікатурою, артикуляцією, динамікою, темпом, фразуванням, педалізацією, виконавською волею.</p>	4	8
22	<p>Аналіз образної сфери твору, що виконується.</p> <p>Прослуховування записів твору програми, що відтворено майстрами-піаністами.</p> <p>Розбір нотного тексту.</p> <p>Опрацювання аплікатури, штрихів, динаміки, фразування, педалізації і т.п.</p> <p>Вивчення тексту напам'ять.</p> <p>Робота над художнім образом.</p> <p>Підготовка до концертного виступу (прослуховування).</p>	5	9

23	Аналіз структури твору. Охоплення форми в цілому. Жанровість, образність. Розвиток емоційності. Робота над звуком, педаллю, динамікою, артикуляцією. Робота над художнім образом.	5	8
	всього	14	25
Змістовний модуль 6			
24	Аналіз образної сфери етюдів, що виконується; Прослуховування записів твору програми, що відтворено майстрами-піаністами. Вивчення інструктивних етюдів за власною програмою. Грамотний розбір нотного тексту. Точне відтворення нотного запису. Розуміння декламаційної структури мелодичних голосів. Фразування. Знаходження вірного об'єднуючого руху. Опрацювання інструктивного етюдів в логічних темпах – від повільного до швидкого.	4	8

	Фіксування уваги на природню виразність фразування й наспівність. Набуття спокійного психологічного стану при виконанні в будь-якому темпі. Виконання художніх задач.		
25	Продовження роботи над розвитком музичного мислення та навички прослуховування поліфонічної тканини у творах програми. Опрацювання диференційованого туше при виконанні голосів поліфонічної фактури, поєднання голосів (в різних комбінаціях – парами); в одній руці; у двох руках. Спів у голос одного з голосів при виконанні інших. Аналіз специфіки аплікатури при виконанні поліфонічного твору програми. Робота над динамічним планом, артикуляцією, штрихами, фразуванням. Робота над концентрацією уваги на тематичному матеріалі. Опрацювання художнього змісту поліфонічного твору.	5	9

26	<p>Вміння наспівно й мелодично виконувати твори кантиленного характеру, враховуючи слабкі сторони інструменту фортепіано: звук, що загасає.</p> <p>Робота над звуком, формою, педаллю, якістю штрихів й змістом.</p> <p>Вміти співставляти й поєднувати силові (динамічні) рівні, акценти різного характеру й сили, поступових нюансів (посилення, послаблення), різну рельєфність.</p> <p>Робота над мелодією, як головного компонента кантилени. Розвиток мелодії, її членування на побудови більшого та меншого масштабу, виявлення відносної важливості побудов. «Спів» на фортепіано.</p> <p>Вміти використовувати тембри. Звуковидобування.</p>	5	8
	всього	14	25
	Змістовний модуль 7		
27	<p>Розвиток технічної майстерності.</p> <p>Засвоєння універсальних штампів й прийомів.</p> <p>Фізичні тренування для досягнення витримки всього апарату та укріплення пальців.</p> <p>Нарощення почуття ритму, відчуття клавіатури, рівний звук та наспівність. Подолання труднощів, що намічені в індивідуальному плані твору.</p>	4	9
28	<p>Робота над вмінням досягати єдності, цільності виконання при дотриманні тематичної та динамічної контрастності.</p> <p>Робота над вмінням переключення на новий музичний образ.</p>	5	9

	Опрацювання блискавичних та барвистих музично-слуховою уявлень. Робота над вмінням перебудовувати свій апарат для звуковидобування певного характеру звучання.		
29	<p>Робота над рівністю туше.</p> <p>Робота над нюансуванням: від «органної» рівності до «хвилеподібного» нюансування.</p> <p>Поняття термінів «глибокий звук», «легкий звук», «густий звук», «прозорий звук», «жорсткий звук».</p> <p>Робота над мелодією, як головного компонента кантилени.</p> <p>Розвиток мелодії, її членування на побудови більшого та меншого масштабу, виявлення відносної важливості побудов.</p> <p>«Спів» на фортепіано.</p>	5	9
	всього	14	27

• **Рекомендації щодо організації самостійної роботи здобувачів:**

Заняття під керівництвом викладача будуть мати відчутні результати тоді, коли вони підкреслені систематичною, чітко організованою самостійною роботою. Зміст самостійної роботи залежить від таких факторів, як тривалість навчання, рівень підготовки студента, його індивідуальні якості. В організації самостійних занять студента, необхідно дотримуватися послідовності в роботі, а також рухатись у вивченні матеріалу від простого до складного.

Вимоги, якими студенти повинні керуватися при виконанні самостійної роботи:

- Знання свого інструмента, його художніх і технічних можливостей.
- Усвідомлення художнього змісту твору, стилістики, особливостей використання засобівмузичної виразності.
- Визначення навчального завдання і конкретних рекомендацій викладача.
- Розподіл часу і застосування системності в організації занять.
- Самоконтроль, аналіз помилок та їх усунення.
- Опрацювання рекомендованої методичної літератури.

Успішному розвитку навичок самостійної роботи здобувача освіти повинні сприяти постійні завдання для домашнього вивчення програми з дисципліни та із систематичною перевіркою цих завдань викладачем в класі.

Рекомендована література

1. Альбом юного піаніста [ноти] : музичні твори, інструментальні / Упоряд. С. О. Лещук, О. А. Колесник. Вінниця : Нова Книга, 2009. 107 с.
2. Гаркуша Л.І., Економова О.С. Формування професійних навичок і вмінь студентів на заняттях з основного музичного інструмента (фортепіано) : навчально-методичний посібник. К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. с100
3. Лісовий В.А., Мельничук Я.М., Бойчук І.І. Основний музичний інструмент фортепіано. Навчально-методичний посібник. Чернівці: Рута, 2007. 69 с.
4. Музичний інструмент. Фортепіано: методичні рекомендації і програмні вимоги для викладачів початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів щодо диференційованого підходу до навчання дітей, які володіють

обмеженими музичними задатками / укл. М. Й. Мельник. Вінниця : НОВА КНИГА, 2005. 20 с.

5. Польська І. Проблеми жанрової типології фортепіанного виконавства. Культура України. Мистецтвознавство. Х., 2000. Вип. 6. С. 171-180.

6. Портний Ю. Л. Шляхи професіоналізації фортепіанного виконавства на Поділлі: Дис.- Харків, 2021.

7. Рябов І. Синтез романтичних, барокових національних рис у циклі «11 етюдів у формі старовинних танців» В. Косенка//І. Рябов//Віктор Косенко, його доба і культура ХХІ століття: науковий збірник матеріалів І Науково-практичної конференції, присвяченої 80-річч. створення Музею-квартири В. Косенка.- Київ, 2020.

8. Рябуха Н. Українська фортепіанна мініатюра як об'єкт виконавської інтерпретації. Х. : Бровін О. В., 2010. 258 с.

9. Скуратовський В. Альбом для дітей. Фортепіано. Педагогічний репертуар мистецької школи. Київ : Мелосвіт, 2018. 28 с.

10. Смородський В.І. Розвиток стильового слуху учнів на основі жанрового підходу. Науковий часопис Національного педагогічного ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія No 14: Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. Вип. 17 (22). С. 129-132.

11. Таран І.М. Методичні засади подолання ритмічних труднощів у фортепіанних творах. Збірка матеріалів наукової конференції. Рубрика: Соціум, наука, культура, мистецтво. Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, 2012. С.290-291.

12. Фіськова Н. Я., Нечипуленко О. І. Аналіз музичних творів: навч. посібник. Вінниця 2022. 108 с.

13. Фоміна Т. М. Стильові принципи фортепіанного виконання і можливості індивідуальної виконавської інтерпретації. Одеса: Астропринт, 2014. 136 с.

14. Хочу грати на роялі / авт.-упоряд. Н. Гриднєва ; авт. текстів М. Храпачова ; худ. К. Лавро. Київ : Музична Україна, 2012. 198 с

15. Цепух І. О., Інноваційний педагогічний репертуар юного піаніста крізь призму творчості митця Чернігівської композиторської школи Олександра Іванька. *Українська музика : науковий часопис* 2023. Львів : ЛНМА ім. М. В. Лисенка ; голов. ред. Л. Кияновська. № 3 – 4 (46 – 47). С. 82 – 88. URL : <http://journals.lnma.lviv.ua/index.php/ukrmuzyka/article/view/749/717>
DOI : <https://doi.org/10.32782/2224-0926-2023-3-4-46-47-10>
16. Цепух І.О. Формування технічної майстерності піаніста. Методичні рекомендації для вищих закладів культури і мистецтв I-II рівнів акредитації. Київ 2009: Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв, 60 с.
Чернявська М. С. Муціо Клементи: "Прогрес фортепіано - імітація оркестру...". *Культура України. Мистецтвознавство*. Х., 2000. Вип. 6. С. 149-159.
17. Шукайло Л. Альбом фортепіанної музики / упоряд., ред. та коментарі В. Шукайло. Київ : Мелосвіт, 2001. 72 с.
18. Шульгіна В.Д. Українська музична педагогіка: [для студ. вищ. вавч. закл.]. Вид. 2-ге, допов. К.: ДАКККіМ, 2008. 263 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

www.nbuv.gov.ua – веб-сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського (м. Київ)

www.4uth.gov.ua – веб-сайт Державної бібліотеки України для юнацтва

www.chl.kiev.ua – веб-сайт Національної бібліотеки України для дітей

<http://old.dnpb.gov.ua> – веб-сайт Державної науково-педагогічної бібліотеки

України імені В. О. Сухомлинського <http://ukrnotes.in.ua/poshuk.php> - ноти та

біографії українських композиторів <http://www.pisni.org.ua> – веб-сайт

“Українські народні пісні” містить зібрання колекції найкращих українських пісень від найдавніших часів до сьогодення, а також інформацію про їх авторів та виконавців.

<https://parafia.org.ua/mediateka/kompozytory> – українська музика

мр3-файл. Пошук відбувається за прізвищами українських композиторів.

<https://ivankomusic.com/>

Контроль і оцінка результатів навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- концептуальні знання набуті у процесі навчання та професійної діяльності, включаючи певні знання сучасних досягнень ;
- критичне осмислення основних теорій, принципів, методів і понять у навчанні та професійній діяльності;
- особливості гри на фортепіано, його будову, специфіку звукотворення, виразні можливості інструменту, діапазон, фортепіанний репертуар;
- методику теоретичного та виконавського аналізу музичних творів для повноцінного розуміння художнього змісту, структури, приналежності до конкретного стилю та жанру, задуму композитора, засобів виконавської виразності;
- фахову та музикознавчу термінологію;
- методи та етапи роботи над сольними фортепіанними творами та акомпанементом;
- технологію та застосування виконавських прийомів та навичок;
- способи роботи та організації самостійного освоєння музичного матеріалу;
- механізми та шляхи створення власної інтерпретації виконуваних творів;
- літературу з питань фортепіанного виконавства, методики, педагогіки.

вміти:

- розв'язувати складні непередбачувані завдання і проблеми у спеціалізованих сферах професійної діяльності та / або навчання, що передбачає збирання та інтерпретацію інформації (даних), вибір методів інструментальних засобів, застосовувати інноваційні підходи ;
- провести цілісний аналіз музичного твору:

- визначати жанр, форму, стиль, епоху;
- визначити художній зміст, ідею, концепцію твору;
- аналізувати музичні художньо-виразні засоби (метр, ритм, динаміку, лад, тембр, темп, гармонію, регістр, фактуру, мелодію, артикуляцію та інтонацію)
- виявляти виконавські труднощі.
- відтворювати нескладний нотний текст (навички читання з аркушу)
- виконувати сольні фортепіанні твори різних жанрів та стильової направленості.
- застосовувати технічні прийоми, виконавські навички в практичній роботі над творами.
- самостійно працювати над вивченням фортепіанного матеріалу, критично аналізуючи процес власного виконання.
- використовувати різні методи та підходи в поетапній роботі над програмою.
- Користуватися спеціальною музичною літературою, застосовуючи сучасні освітні та інформаційні технології.

Політика щодо контролю навчальних досягнень

Протягом навчання використовується система кредитно-модульного контролю.

Форми контролю знань студентів:

- поточний;
- підсумковий модульний;
- семестровий підсумковий (залік/екзамен).

Оцінювання знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою та шкалою європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС –А, В, С, D, E, FX, F).

Критерії поточного оцінювання знань студентів

- 5 А (відмінно) = 100-90 балів
4 В-С (добре) = 74-89 балів
3 D-E (задовільно) = 60-73 бали
2 FX (незадовільно) = 35-59 з можливістю повторної перездачі
1 F (незадовільно) = 1-34 з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Поточний контроль передбачає оцінювання теоретичної підготовки із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на індивідуальних заняттях та набутих практичних навичок під час виконання завдань.

Правила оцінювання:

Максимальна кількість балів з дисципліни «Фортепіано (загальне)» за семестр – 100 балів. Поточний контроль проводиться впродовж кожного семестру з оцінюванням роботи в класі та самостійної роботи студента.

Одне оцінювання можливе від 1 до 5 балів.

За кожен тему студент може бути оцінений від двох до чотирьох раз.

Максимальний бал поточного контролю становить 70 або 80 балів.

За особливу творчу активність нараховуються додаткові бали. За пропуск занять без поважної причини або непідготовлені домашні завдання кількість балів знижується :

Нарахування заохочувальних балів (+)		
1.	Стовідсоткове відвідування занять протягом семестру.	+ 5 балів
2.	Творча активність, направлена на пошук додаткової літератури для більш поглибленого опрацювання теми, що вивчається у певному модулі. Виступ в концерті, участь в конкурсі й отримання 1, 2, 3 премії або Гран-при.	+5 балів

Штрафні бали (-)		
1.	Відсутність на заняттях без поважних причин.	-5 балів
2.	Здача модульних та самостійних робіт пізніше призначеного терміну.	-5 балів
3.	Не виконання студентом завдань по самопідготовці	-5 балів

**Критерії оцінювання для поточного контролю
за п'ятибальною системою**

«5»	<p>При виконанні музичних творів, студент впевнено відтворює текст напам'ять. Яскраво інтерпретує музичні твори, дотримуючись темпових та динамічних позначень. Виразно передає художній зміст твору (фразування, динамічний розвиток, характер). Систематично і результативно працює над удосконаленням виконавської техніки. Самостійно знаходить інформацію про композиторів, стиль, епоху, може дати визначення жанру твору, що виконує. Вільно володіє термінологією. Вільно орієнтується в стилістичних особливостях творів різних епох. Старанно виконує всі програмові вимоги. Здатен проаналізувати свою роботу над музичним матеріалом. Систематично готується до занять. Значну увагу приділяє самостійній роботі, проявляє творчу ініціативу при виконанні завдань з дисципліни. Приймає участь у фортепіанних концертах.</p>
«4»	<p>Студент демонструє досить переконливий рівень втілення художніх образів творів, що виконуються. При виконанні музичних творів, впевнено відтворює текст напам'ять, дотримуючись авторських вказівок (відповідний темп, динаміка, штрихи, аплікатура). Виразно передає характер твору (фразування, динамічний розвиток, цілісність твору). Самостійно знаходить інформацію про композиторів, стиль, епоху, може дати визначення жанру твору, що виконує. Систематично готується до занять. Здатен самостійно працювати та аналізувати свою роботу. Приймає участь у фортепіанних концертах.</p>
«3»	<p>Студент відтворює текст напам'ять, передає характер та художній зміст твору, виконує авторські вказівки (темп, динаміка, аплікатура). Але не завжди демонструє переконливий рівень втілення художніх образів творів, що виконуються. Спостерігаються окремі помилки в розумінні стилістичних особливостей музичних творів. При виконанні допускає незначні помилки, які не заважають загальному сприйняттю твору. Виконує всі програмові вимоги, знає музичну термінологію. Володіє інформацією про композитора, його творчий спадок. Систематично готується до занять.</p>

«2»	Студент відтворює текст з метро-ритмічними та текстовими помилками, виконує елементарні вказівки автора. Не передає характер твору. Грає у невідповідному темпі. Не дотримується вказаних штрихів та динаміки. Слабо орієнтується в музично-теоретичних визначеннях. Не систематично готується до занять. Відсутність системності, наполегливості, старанності в оволодінні фаховими знаннями, уміннями, навичками, наявність суттєвих недоліків у професійній підготовці..
«1»	Студент відтворює текст з метро-ритмічними та текстовими помилками, виконує елементарні вказівки автора. Не передає характер твору. Грає у невідповідному темпі. Не дотримується вказаних штрихів та динаміки. Слабо орієнтується в музично-теоретичних визначеннях. Не систематично готується до занять. Відсутність системності, наполегливості, старанності в оволодінні фаховими знаннями, уміннями, навичками, наявність суттєвих недоліків у професійній підготовці. Недбале ставлення до занять, постійне невиконання завдань, які передбачені навчальною програмою. Студент по нотах відтворює текст без відповідних штрихів та динаміки, не звертає уваги на апплікатуру, допускає метро-ритмічні помилки. Музичною термінологією володіє частково. Систематично не готується до занять, програмові вимоги не виконує.

Підсумковий модульний (семестровий) контроль знань студентів

Підсумковий модульний контроль проводиться з метою визначення стану успішності здобувачів вищої освіти за період навчання. Підсумковий модульний (семестровий) контроль знань студентів здійснюється через проведення слухання концертного виступу студентів.

Семестрова оцінка виставляється за умови виконання студентом усіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни та визначається як сума балів, отриманих при здійсненні поточного і підсумкового контролю.

Студент, який набрав кількість балів, що прирівнюється до оцінки «високий рівень» (відмінно) та активно брав участь в концертах або став переможцем конкурсу, вивчив програму в обсязі семестру може бути звільнений від складання диференційованого заліку.

Підсумковий модульний контроль оцінюється: від 1-20 балів у разі складання диф. заліку або від 1-30 балів у разі складання екзамену.

Від 1-20 балів (диф. залік)		Від 1-30 балів (екзамен)	
16-20 б.	- Виконання програми без помилок, - Яскрава інтерпретація - Виразна передача художнього змісту	22-30 б.	- Виконання програми без помилок, - Яскрава інтерпретація - Виразна передача художнього змісту
11-15 б.	- Непереконливий рівень втілення художніх образів. Незначні помилки.	14-21 б.	- Непереконливий рівень втілення художніх образів. Незначні помилки.
6-10 б.	- Не відповідність темпу, штрихів. Велика кількість текстових помилок.	6-13 б.	- Не відповідність темпу, штрихів. Велика кількість текстових помилок.
1-5 б.	- Не вивчений текст.	1-5 б.	- Не вивчений текст.

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з освітнього компоненту

Вид роботи здобувача	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		Модуль 4		Модуль 5		Модуль 6		Модуль 7	
	Кількість оцінювань	Максимальна кількість балів	Кількість оцінювань	Максимальна кількість балів	Кількість оцінювань	Максимальна кількість балів	Кількість оцінювань	Максимальна кількість балів	Кількість оцінювань	Максимальна кількість балів	Кількість оцінювань	Максимальна кількість балів	Кількість оцінювань	Максимальна кількість балів
Практична робота	11	55	11	55	9	45	11	55	9	45	11	55	9	45
Самостійна робота	5	25	5	25	5	25	5	25	5	25	5	25	5	25
Диф. залік	1	20	1	20	0	0	1	20	0	0	1	20	0	0
Екзамен	0	0	0	0	1	30	0	0	1	30	0	0	1	30
Кількість оцінювань/ максимальна (сумарна) кількість балів за модуль	17	100	17	100	15	100	17	100	15	100	17	100	15	100

**Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти
посеместрово**

**I РІК НАВЧАННЯ
Залік у 2 семестрі**

Поточний контроль															Підсумковий контроль	Разом		
Модуль 1																	20 б	100 б
Т1					Т2					Т3					Залік			
Максимальна кількість 25 балів					Максимальна кількість 25 балів					Максимальна кількість 30 балів					Максимальна кількість			
1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	20 б		
	сам.р			сам.р			сам.р				сам.р			сам.р				
<p>Поточний контроль проводиться: 5 разів за Тему №1 та Тему №2 6 разів за Тему №3 й щоразу оцінюється від 1 до 5 балів.</p> <p>Контроль самостійної роботи (сам.р)*складає не менше 30% від 80 балів поточного контролю. Максимальний бал поточного контролю 80 балів</p>															Підсумковий контроль проводиться наприкінці 1 семестру у формі диф. заліку та оцінюється від 1 до 20 балів			

II РІК НАВЧАННЯ

Залік у 3 семестрі

Поточний контроль															Підсумковий контроль	Разом		
Модуль 2																	20 б	100 б
Т1					Т2					Т3					Залік			
Максимальна кількість 25 балів					Максимальна кількість 25 балів					Максимальна кількість 30 балів					Максимальна кількість			
1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	20 б		
	сам.р			сам.р			сам.р				сам.р			сам.р				
<p>Поточний контроль проводиться: 5 разів за Тему №1 та Тему №2 6 разів за Тему №3 й щоразу оцінюється від 1 до 5 балів.</p> <p>Контроль самостійної роботи (сам.р)*складає не менше 30% від 80 балів поточного контролю. Максимальний бал поточного контролю 80 балів</p>															Підсумковий контроль проводиться наприкінці 1 семестру у формі диф. заліку та оцінюється від 1 до 20 балів			

Екзамен у 6 семестрі

Поточний контроль													Підсумковий контроль	Разом 100 б	
Модуль 5															
Т1				Т2					Т3						Екзамен
Максимальна кількість 20 балів				Максимальна кількість 25 балів					Максимальна кількість 25 балів						Максимальна кількість 30 б
1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5		
	сам.р			сам.р		сам.р			сам.р		сам.р				
<p style="text-align: center;">Поточний контроль проводиться: Чотири рази за Тему №1 та по 5 разів за кожен тему Т№2, Т№3 й щоразу оцінюється від 1 до 5 балів.</p> <p>Контроль самостійної роботи (сам.р)*складає не менше 30% від 70 балів поточного контролю. Максимальний бал поточного контролю 70 балів</p>													<p style="text-align: center;">Підсумковий контроль проводиться наприкінці 2 семестру у формі екзамену та оцінюється від 1 до 30 балів</p>		

IV РІК НАВЧАННЯ

Залік у 7 семестрі

Поточний контроль													Підсумковий контроль	Разом 100 б	
Модуль 6															
Т1					Т2					Т3					Залік
Максимальна кількість 25 балів					Максимальна кількість 25 балів					Максимальна кількість 30 балів					Максимальна кількість 20 б
1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	
	сам.р			сам.р			сам.р			сам.р			сам.р		
<p style="text-align: center;">Поточний контроль проводиться: 5 разів за Тему №1 та Тему №2 6 разів за Тему №3 й щоразу оцінюється від 1 до 5 балів.</p> <p>Контроль самостійної роботи (сам.р)*складає не менше 30% від 80 балів поточного контролю. Максимальний бал поточного контролю 80 балів</p>													<p style="text-align: center;">Підсумковий контроль проводиться наприкінці 1 семестру у формі диф. заліку та оцінюється від 1 до 20 балів</p>		

Екзамен у 8 семестрі

Поточний контроль												Підсумковий контроль	100 б	
Модуль 7														
Т1				Т2					Т3					Екзамен
Максимальна кількість 20 балів				Максимальна кількість 25 балів					Максимальна кількість 25 балів					Максимальна кількість 30 б
1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5	1-5		1-5
	сам.р			сам.р		сам.р			сам.р		сам.р			
<p style="text-align: center;">Поточний контроль проводиться: Чотири рази за Тему №1 та по 5 разів за кожен тему Т№2, Т№3 й щоразу оцінюється від 1 до 5 балів.</p> <p>Контроль самостійної роботи (сам.р)*складає не менше 30% від 70 балів поточного контролю. Максимальний бал поточного контролю 70 балів</p>												Підсумковий контроль проводиться наприкінці 2 семестру у формі екзамену та оцінюється від 1 до 30 балів		

Критерії оцінювання	Кількість балів
Вільність та впевненість володіння текстом творів напам'ять, якісне виконання технічних вимог, володіння засобами музичної виразності, стилістична та жанрова відповідність, демонстрація різних видів звуковидобування, переконлива виконавська інтерпретація, емоційність та виразність виконання, розкриття художньо-образного змісту творів, цілісність драматургічного розвитку творів, артистичність. Допущення несуттєвих помилок, що не впливають на якість виконання в цілому. Відповідальне виконання вимог до самостійної роботи, творча та інтелектуальні ініціатива.	90-100 балів Високий рівень A
Впевненість володіння нотним текстом напам'ять, достатньо високий рівень виконання технічних вимог, володіння засобами музичної виразності, стилістична та жанрова відповідність, демонстрація певних видів звуковидобування, частково переконлива виконавська інтерпретація, емоційність та значна виразність виконання, досить повне розкриття художньо-образного змісту творів, достатня артистичність. Допущення ряду несуттєвих помилок, що не впливають на якість виконання в цілому. В достатній мірі відповідальне виконання вимог до самостійної роботи, творча та інтелектуальні ініціатива.	82-89 балів Достатній рівень B

<p>Володіння нотним текстом напам'ять , достатній рівень виконання технічних вимог, володіння засобами музичної виразності, достатня стилістична та жанрова відповідність, демонстрація певних видів звуковидобування, наявність виконавської інтерпретації, значна виразність виконання, не досить повне розкриття художньо-образного змісту творів. Допущення ряду помилок технічного характеру, що впливають на якість виконання в цілому. В достатній мірі відповідальне виконання вимог до самостійної роботи.</p>	<p>74-81 балів Достатній рівень С</p>
<p>Часткове володіння текстом напам'ять, недостатній рівень виконання технічних вимог, володіння певними засобами музичної виразності, стилістична та жанрова невідповідність, однотипність звуковидобування, невпевнена виконавська інтерпретація, виразність окремих елементів, не повне розкриття художньо-образного змісту творів. Допущення значних помилок текстового та технічного характеру, що впливають на якість виконання в цілому. Помірне виконання вимог до самостійної роботи.</p>	<p>64-73 балів Середній рівень Д</p>
<p>Часткове володіння текстом напам'ять зі значними недоліками, виконання лише окремих технічних вимог, невпевнене володіння засобами музичної виразності, скупість прийомів звуковидобування, недостатня виразність виконання, присутнє розуміння художньо-образного змісту творів. Допущення багатьох помилок текстового, технічного та виразного характеру. Не систематичне виконання вимог до самостійної роботи.</p>	<p>60-63 балів Середній рівень С</p>
<p>Володіння текстом по нотах із суттєвими недоліками, не виконання технічних вимог, поверхнєве володіння засобами музичної виразності та відсутність розуміння художньо-образного змісту творів Допущення безлічі помилок різного характеру. Не виконання вимог до самостійної роботи.</p>	<p>35-59 балів Початковий рівень FX</p>
<p>Неспроможність відтворення тексту по нотах, не виконання технічних вимог, відсутність володіння засобами музичної виразності, в цілому виявлення низького рівня теоретичного рівня підготовки та практичних</p>	<p>1-34 балів F</p>

навиків гри на інструменті. Невміння самостійно працювати.	
--	--

Політика перескладання. Перескладання змістовного модуля здійснюється за бажанням студента один раз за курс вивчення дисципліни з дозволу керівника курсу та дозволу навчальної частини за наявності поважних причин.

Оцінюється як підсумковий контроль. Загальний підсумок за семестр при перескладанні визначається шляхом додавання балів за поточний контроль та балів за перескладання.

Політика відвідування. Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За особливу творчу активність нараховуються додаткові бали. За прогул або непідготовлені домашні завдання кількість балів знижується.